6. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». Київ : НІСД, 2020. 58 с. URL: https://niss.gov.ua/publikacii/poslannya-prezidenta-ukraini/analitichna-dopovid-do-schorichnogo-poslannya-prezidenta-0.

7. Збройний конфлікт в Україні у термінах геополітики / В.П. Горбулін, О.С. Власюк, Е.М. Лібанова, О.М. Ляшенко. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. Вип. 3. С. 61–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubpolpr_2016_3_4.

8. Дахно О. Ю. Державна територія та її цілісність як ціннісний орієнтир інтеграційних процесів. Публічне управління: ціннісні орієнтири, стандарти якості та оцінка ефективності: матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 26 трав. 2017 р.) : у 5 ч. / за заг. ред. В.С. Куйбіди, А.П. Савкова, С.В. Загороднюка. Київ : НАДУ, 2017. Ч. 5: Геополітичні та геоекономічні трансформації: оцінка структурних зрушень. С. 260–268.

9. Аналіз Закону України «Про національну безпеку України». Українська Гельсінська спілка з прав людини. Аналітика. URL: https://-helsinki.org.ua/articles/analiz-zakonu-ukrajiny-pro-natsionalnu-bezpeku-ukrajiny/ Заголовок з екрану.

10. Донбас і Крим: ціна повернення : монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна, О.С. Власюка, Е.М. Лібанової, О.М. Ляшенко. Київ : НІСД, 2015. 474 с. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/Razom_kRym_donbas-4ab2b.pdf.

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Бугайко Ю. О.
доктор філософії у галузі права, науковий співробітник
Науково-дослідного інституту правотворчості
та науково-правових експертиз
Національної академії правових наук України
м. Київ, Україна

Удосконалення національного законодавства є екзистенційним процесом у кожній сучасній державі, яка прагне відповідати вимогам верховенства права. Так, зокрема в Україні законопроекти перед

читанням та прийняттям у Верховній Раді України, а також підписом Президента України проходять ряд перевірок, зокрема експертиз. Однак, не зважаючи на залучення відповідних структурних підрозділів апаратів Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Офісу Президента України, а також безлічі громадських організацій, які здійснюють експертизи законопроектів, у чинних нормах законодавчих актів лишається значна кількість вад та помилок, які необхідно усунути. Беззаперечно, інститут експертиз у законотворчому процесі виконує важливу роль у підготовці законопроектів, забезпечуючи кваліфіковану оцінку проектам законів та надання рекомендацій щодо удосконалення їх положень. Проте слід погодитись з панівною позицією правничої наукової спільноти щодо необхідності посилення інституту експертиз законопроектів додатковою аналітичною діяльністю, а саме – моніторингом законодавства.

У загальному розумінні термін «моніторинг» (англ. monitoring – відстеження, від латинського “monitor” – застережливий, такий, що нагадує) означає постійне спостереження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату. Він широко використовується у різних сферах науково-практичної діяльності [4, с. 9]. Щодо терміна «моніторинг законодавства», то у юридичній літературі він визначається як систематична, комплексна в межах своїх конституційних повноважень діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій щодо здійснення збору, аналізу та узагальнення інформації про стан законодавства, практику його застосування з метою виявлення його відповідності запланованому результату правового регулювання, а також очікуванням учасників законодавчого процесу, судових та інших органів і рівнів влади, інститутів громадянського суспільства й окремих громадян [3, с. 30]. Принагідно зауважимо, що термін «моніторинг законодавства» здебільшого вживається у значенні «правовий моніторинг», який означає здійснення лише юридичного аналізу законодавчих актів. На нашу думку, обмеження моніторингу законодавства проведенням лише юридичного аналізу останнього негативно вплине на повноту та об’єктивність його результату. Тому вважаємо за доцільне розширити усталене у науковій думці розуміння концепції моніторингу законодавства (правового моніторингу), доповнивши її інститутом лінгвістичного моніторингу законодавчих актів задля підвищення якості законотворчої роботи в Україні.

Власне лінгвістичний моніторинг – це діяльність, спрямована на виявлення загальних особливостей функціонування мовної системи в конкретному типі дискурсу (наприклад, в науковому, соціальному, політичному, юридичному, економічному тощо).

Предметом моніторингу є такі явища природної мови, як типи мовних помилок, неологізми, метафори, а також специфічні особливості використання у текстах тих чи тих видів лексики граматичних форм і стилістичних конструкцій. Технології лінгвістичного моніторингу ґрунтуються на двох основних передумовах: репрезентативності, регулярності і періодичності аналізу даних, а також на значній кількості для доказу лінгвістичних висновків, наприклад, на основі лінгвістичних корпусів. Лінгвістичний моніторинг сьогодні широко використовується і його комп'ютерне забезпечення та технології дозволяють надавати кількісну оцінку досліджуваним лінгвістичним явищам, виявляючи їх розподіл в часі за джерелами, авторами, стилями та дискурсами [5]. Наведене вище свідчить про доцільність та високу ймовірність ефективності застосування лінгвістичного моніторингу і в правничому дискурсі.

Сьогодні інститут лінгвістичного моніторингу законодавчих актів перебуває лише на початку свого формування. Проте, всупереч браку належного рівня наукової та практичної розробленості означеного інституту, в Україні вже було здійснено першу спробу проведення лінгвістичного моніторингу сучасного українського законодавства. Дебютантами такого моніторингу стали студенти факультету правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія», роботу яких спрямовувала відома українська вчена у галузі правничої лінгвістики Н. В. Артикуца. У результаті лінгвістичного моніторингу студенти виявили низку недоліків і помилок у чинних нормативно-правових актах та законопроектах. Серед них: термінологічна невпорядкованість і неузгодженість; дублетність, синонімія і варіативність термінологічних одиниць у нормативному акті; «семантична дифузність» та неоднозначність правової норми; амфіболія, або двозначність тексту; алогізми; мовленнєва недостатність; невмотивована тавтологічність; лексична надлишковість; зміщення смислових меж; стильова невідповідність; невмотивована ускладненість синтаксичних конструкцій; порушення родо-видових зв'язків між поняттями, форм узгодження і керування; вживання запозичень замість наявного українського терміна; невиправдане калькування; розбіжності у формах однини і множини, відмінкових форм; значна кількість росіянізмів тощо. Під особливою увагою – законодавча термінологія та законодавчі дефініції термінів, адже від логічності й узгодженості термінологічного апарату, однозначних і вичерпних визначень основних термінів та понять, що вживаються в нормативно-правовому акті, значною мірою залежить як його якість, так і ефективність застосування вміщених у ньому правових норм [1, с. 48].

Очевидно, наведеної практики замало для досягнення істотного поліпшення якості законодавчих актів. Адже з огляду на особливості законодавчого тексту як предмета лінгвістичного моніторингу, його слід здійснювати систематично, безперервно та на загальнодержавному рівні уповноваженим на це державним органом або установою. Тому найбільш оптимальним впровадження лінгвістичного моніторингу законодавства видається в одному зі структурних підрозділів Національної академії наук України: Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні, Інституті української мови або Українському бюро лінгвістичних експертиз [2, с. 173].

Підсумовуючи зазначимо, що лінгвістичний моніторинг законодавчих актів є досить перспективним напрямом у межах інституту моніторингу законодавства, який не лише наповнить останній методологічним інструментарієм, а й загалом сприятиме удосконаленню національної системи законодавства України.

Література:

1. Артикуца Н. В. Законодавчий текст як предмет лінгвістичної експертизи. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2462/Artykytsa_Zakonod_tekst.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 30.04.2023).

2. Бугайко Ю. О. Конституційно-правові засади лінгвістичної експертизи законопроєктів в Україні : дис. … д-ра філософії : 081. Київ, 2022. 230 с.

3. Ганеева Ж. Г. Определение понятия «мониторинг» в различных сферах его применения. *Вестник Челябинского университета*. *Серия 8. Экономика. Социология. Социальная работа.* 2005. № 1. С. 30–33.

4. Мамитова Н. В. Правовая экспертиза российского законодательства : вопросы теории и практики. *Государство и право*. 2010. № 11. С. 5–14.

5. Основні галузі застосування структурно-ймовірнісної моделі мови. URL: http://um.co.ua/9/9-6/9-66096.html. (дата звернення: 11.05.2023).